

Te gast bij de "Vlaamse Club"
Guy Vanhengel kijkt terug op 2006 en de gemeenteraadsverkiezingen,
en geeft een vooruitblik voor 2007

De paradox van het Nederlands

Begin september was er ongerustheid: het aantal Brusselaars met een Nederlandstalige identiteitskaart op de kiezerslijsten bleek lichtjes gedaald in absolute cijfers en vrij sterk procentueel gedaald zelfs in verhouding tot het toegenomen totaal aantal kiezers.

Een maand later, op 8 oktober, haalden we opgelucht adem omdat de Nederlandstalige kandidaten het relatief goed deden bij de verkiezingen en omdat de deelname van Nederlandstaligen aan de lokale besturen in Brussel zelfs duidelijk toeneemt. Het aantal Nederlandstalige verkozenen in de 19 gemeenten, in globo een 80-tal, bleef inderdaad nagenoeg status quo in vergelijking met 2000. Het aantal Vlaamse schepenen in de Brusselse Colleges neemt toe, veelal met substantiële bevoegdheden.

(Een gevolg van de Lombardakkoorden, drie gemeenten met 2 Vlaamse schepenen zelfs, Ganshoren, Molenbeek en Sint-Aghata-Berchem, één met zoiets als anderhalve Vlaamse schepen, Brussels Stad, en jammer genoeg twee hardleerse FDF-burgemeesters die van geen Vlaamse schepen of OCMW-voorzitter willen weten, Didier Gosuin in Oudergem en Olivier Maingain in Sint-Lambrechts-Woluwe, twee FDF-burgemeesters waarvan de achternaam toevallig rijmt op mesquin!)

Maar de Vlamingen hebben het bij de gemeenteraadsverkiezingen in het algemeen goed gedaan. In machtsdeelname zijn ze er zelfs op vooruitgegaan.

Dit is de paradox van het Nederlands in Brussel. Niets *is* wat het *lijkt*: Vaak hebben we de indruk dat de laatste Brusselse Vlaming het licht zal uitdoen in deze stad, maar daarnaast stellen we vast dat het Nederlands hier toch in de lift zit: ons Nederlandstalig onderwijs is een succes (nagenoeg 20% van de schoolgaande bevolking gaat in het Nederlands naar school), er is meer vraag dan ooit naar taallessen Nederlands, onze Vlaamse, culturele instellingen doen het bijzonder goed, onze Nederlandse taal – en de kennis ervan – is onmiskenbaar een economische factor van formaat in een verstedelijkte regio die economisch sterk verweven is met het Nederlandstalige taalgebied Vlaanderen.

Ook in sectoren waar men het niet meteen zou verwachten in de spoeddiensten van ziekenhuizen of bij handelaars uit het centrum kennen onze aangepaste lessen Nederlands steeds meer bijval. Het Huis van het Nederlands in de Pilippe de Champagnestraat kan de vraag voor dergelijke lessen ter nauwer nood bijhouden.

Uit onderzoek van professor Els Witte blijkt zelfs dat ongeveer een derde van de Brusselse bevolking in meer of mindere mate Nederlands kent en in staat is het passief en actief te gebruiken.

Onbegonnen werk

Sinds 1947 zijn er geen taaltellingen meer. Welnu, anno 2006 is daar meer dan ooit een goede reden voor omdat niet te doen.

Het cijfermatig bepalen van wie Nederlandstalig is - of noem het wat mij betreft gerust 'Vlaming' - en wie Franstalig is, is gewoonweg onbegonnen werk.

De sociologische realiteit van Brussel staat voor een aanhoudende toename van taalgemengde gezinnen en vooral van gezinnen waarvan het Nederlands, noch het Frans de thuistaal is. Een meerderheid van Brusselaars is vandaag van buitenlandse, lees anderstalige origine.

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is officieel een tweetalig gebied: je kiest hier voor één van deze 2 talen om je officiële documenten te ontvangen, en in je contacten met de Brusselse overheden. Maar je kan voor een andere taal kiezen voor het onderwijs, je arbeidscontract, je mutualiteit, je rijbewijs, enz...

Het overgrote deel van onze Vlaamse verkozenen, is verkozen geraakt op twee- of in de feiten zelfs meertalige lijsten. Eéntalige, Vlaamse lijsten en kartellijsten blijken in de praktijk niet (meer) voldoende wervend te zijn.

Onze taak bestaat erin de rol van het Nederlands in deze stad te verdedigen en te versterken. Wij moeten ervoor zorgen dat het Nederlands een nuttige, levende en levendige taal in deze stad blijft. Dat is zowel in het belang van onze taal als van de hele Vlaamse gemeenschap, binnen en buiten Brussel, en niet in het minst van Brussel zelf.

8 oktober heeft overigens een nieuw fenomeen het licht doen zien, het fenomeen van het 'etnisch blokstemmen' in vnl. Marokkaanse en Turkse kringen dat de definitieve doorbraak heeft ingeluid van heel wat nieuwe Belgen in de Brusselse gemeenteraden en Schepencolleges.

Een fenomeen dat voor spanningen zorgt in de Franstalige partijen, omdat hun allochtone verkozenen veelal weinig of geen voeling hebben met ons politiek bestel en nog minder met de inhoudelijke krijtlijnen van de partijen waarvoor zij verkozen zijn. (verschil PS, CDH, MR)

De toekomst van onze hoofdstad zal derhalve niet worden bepaald door de oude Belgische communautaire tweedeling maar door het vermogen om alle Brusselse gemeenschappen op een harmonieuze wijze te laten samenleven.

Brussels lief, Vlaamse minnaar

De Vlaamse Gemeenschap zal hierbij om hogerstaande redenen een steeds grotere rol spelen. Want Brussel kan niet zonder Vlaanderen en Vlaanderen kan niet zonder Brussel. Zo eenvoudig is het eigenlijk. Maar wat heeft dat wat onstuimig, Brussels lief haar Vlaamse, - en volgens Vlaams minister-president Yves Leterme 'vastberaden' - minnaar Vlaanderen dan wel te bieden ...? Veel. Héél veel.

Werk in en rond Brussel

Er is vooreerst werk – véél werk in Brussel. Brussel is de belangrijkste werkaanbieder in België, in het bijzonder in de dienstensector. Ten dele wordt die werkgelegenheid ingevuld door de Brusselse bevolking zelf, maar voornamelijk door pendelaars uit Vlaanderen (en in mindere mate uit Wallonië).

Elke dag ontvangt Brussel niet minder dan 350.000 pendelaars die hier hun boterham komen verdienen. Zo is Brussel inderdaad een belangrijke generator van inkomens voor een in Vlaanderen wonende bevolking, die zijn belastingen ook daar betaalt.

Brussel is dé motor van het economisch leven in ons land. Het Brussels Gewest alleen al is vandaag goed voor bijna één vijfde, voor 20 procent, van het Bruto Nationaal Product.

Brussel is na Antwerpen, ook de belangrijkste industriële stad in België. De hoofdstad is het epicentrum van het economisch leven *in*, maar ook *rond* de Brusselse regio.

De economische bedrijvigheid op de Vlaamsbrabantse industrieterreinen rond Brussel en in de omgeving van de luchthaven zijn onlosmakelijk verbonden met de hoofdstad, en omgekeerd. Dat Brussel één van de weinige hoofdsteden in de Westerse wereld zou zijn, die niet bijdraagt aan zijn ommeland, zoals Stefaan Huysentruyt recent in *De Tijd* boutweg poneerde, is dan ook onjuist en gemakkelijk weerlegbaar. Om het met een boutade te zeggen: als Louis Tobback zijn knus provinciestadje zo puik kan onderhouden, dan is het met de inkomsten van de duizenden pendelaars uit het Leuvense, die dagelijks naar Brussel reizen ...

Want niet Leuven, wel Brussel is de meervoudige, cosmopolitische hoofdstad, zetel van tal van internationale instellingen, het kloppend hart van Europa, België én Vlaanderen. Tussen haakjes: de grootste universiteitsstad van het land is overigens Brussel, niet Leuven.

De zakenwereld heeft dit begrepen, de nationale luchthaven werd voor kort herdoopt tot Brussels Airport, onze plaatselijke vliegtuigmaatschappij heet Brussels Airlines, de luchthaven van Charleroi heet Brussels South, in Deurne speel men met de idee de luchthaven te herdopen tot Brussels North, Brussel is de sterkste merknaam van het land.

Zo biedt Brussel Vlaanderen een open venster op de wereld, een internationaal forum zonder weerga. Meer zelfs, Brussel is bepalend voor het beeld van Vlaanderen in het buitenland.

De keerzijde

Mooi is dat allemaal. Maar die blinkende medaille heeft ook een keerzijde. Dat alles behalve onaardig Brussels lief voelt zich soms ook wel wat verweesd ...

Er mag dan al een groot werkgelegenheidsaanbod zijn in Brussel: veel van de hier gegenereerde inkomens, evenals de fiscale opbrengsten daaraan verbonden, komen in Vlaanderen of Wallonië terecht.

Bovendien vindt een al te groot deel van de Brusselse bevolking blijkbaar zijn weg niet op de arbeidsmarkt. De torenhoge werkloosheidsgraad van de Brusselaars bedraagt 22%, in Vlaanderen is dat gemiddeld ca. 8 % ... Een verarming van het Brussels publiek is er het manifeste gevolg van. Ook de Brusselse fiscale capaciteit leidt sterk onder de kansarmoede in Brussel.

Tekenend is bijvoorbeeld het steeds dalend aandeel van de Brusselaars in de opbrengst van de personenbelasting. Pas dit jaar, en dit voor het eerst in 10 jaar, nam het Brussels aandeel in de personenbelasting weer lichtjes toe: een eerste, hoopvol signaal dat er zou kunnen op wijzen dat de systematische verarming van Brussel eindelijk - én voor het eerst - een positieve wending neemt.

De uitermate ongunstige evolutie van de inkomenssituatie in Brussel heeft tot op heden de dualisering van de bevolking versterkt. Onderzoek toont immers aan dat het net de middeninkomens zijn, die het meest gevoelig zijn voor stadsvlucht. Hun vertrek verarmt Brussel, wat de stad dan weer minder aantrekkelijk maakt als woonplaats en zo belandt de hoofdstad in een socio-economische vicieuze cirkel, terwijl diezelfde stad, paradoxaal genoeg, onmiskenbaar ook instaat voor de welvaart in de Vlaamse rand en ver daarbuiten

Het is bovendien mijn aanvoelen dat de Nederlandstaligen sterk - en proportioneel verhoudingsgewijs - misschien wel oververtegenwoordigd zijn in die middenklasse, waardoor de verarming van Brussel én de stadsvlucht ook het aantal Nederlandstaligen negatief beïnvloeden. Ik verwacht hierover meer duidelijkheid in de studie die de Vlaamse Gemeenschapscommissie thans laat uitvoeren en die peilt naar het profiel en de motivatie van mensen die Brussel verlaten en van mensen die in Brussel vanuit Vlaanderen komen wonen (want die zijn er gelukkig ook nog wel, weliswaar minder talrijk, en gelukkig niet alleen in de hippe Dansaertwijk).

En dat een ontluikende, cosmopolitische smeltkroes van talen en kruispunt van culturen, op een - al bij al - klein lappendeken van 19 gemeenten en een veelvoud aan buurten niet alleen boeiende troeven, maar ook heel wat samenlevingsproblemen doet ontstaan tussen allochtonen en autochtonen, oude en nieuwe Brusselaars, is ook een feit, dat ik zeker niet wil ontkennen. Onze hoofdstad onderging in de tweede helft van de 20ste eeuw een dermate ingrijpende metamorfose, dat anno 2006 de Brusselse identiteitscrisis nog volop woedt.

Hervormen of niet?

Hoe moet het nu verder met die Brusselse regio, die sommigen vooringenomen 'inefficiënt, ondoorzichtig en al te complex' noemen, terwijl anderen het Brussels model precies prijzen om zijn intrinsieke, bestuurlijke potentie en zijn vermogen om een nieuwe grootstedelijke dynamiek op gang te brengen?

De federale verkiezingen van 2007 naderen met rasse schreden en daar lonkt alweer een heuse staats hervorming ... Waar wringt dan dat delicaat, hoofdstedelijk schoentje?

Onderfinanciering

Als minister van Financiën in het Brussels Gewest ben ik er ten stelligste van overtuigd dat de onderfinanciering van Brussel onmiskenbaar een blijvende handicap is om de leefbaarheid van deze regio te verzekeren. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest kan wel een beroep doen op bepaalde fiscale opbrengsten (maar waarvan we de beperktheden reeds aanhaalden), federale Belirismiddelen (die vnl. grote infrastructuurwerken moeten bekostigen) en Bijzonder Wettelijk geregelde solidariteitsmechanismen, die niets meer zijn dan een onvolmaakte compensatie voor de sociologische onmogelijkheid om zélf afdoende inkomsten te genereren. Ten gronde is en blijft Brussel financieel onleefbaar.

Van de Brusselse begroting gaat een kwart naar niets anders dan de betaling van het openbaar vervoer. Op langere termijn kunnen we dat gewoonweg niet zelf blijven opheffen.

Brussel moet als grootstad, door de druk op de immobielijeprijzen, de integratieproblemen, de hoge werkloosheid, enz. meer uitgaven in de sociale voorzieningen dragen.

Het Brussels Gewest heeft tevens onvoldoende budgettaire ruimte om fiscaal concurrentieel te blijven met het omliggende, rijkere Vlaanderen, wat op zijn beurt de aantrekkelijkheid van Brussel als ondernemingsstad verkleint en ook die potentiële, eigen inkomsten in gevaar brengt.

De vraag voor en behoefte aan een herfinanciering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is dan ook gewettigd, meer zelfs: noodzakelijk en redelijk.

MIVB-Invest

Omdat onze metro's, trams en bussen er niet alleen zijn voor 1 miljoen Brusselaars, maar ook voor 350.000 pendelaars die hier hun boterham verdienen, lijkt een grotere participatie van de federale overheid mij zeker gerechtvaardigd. In de begroting 2007 van het Brussels Gewest creëren we daarvoor alvast een financieringsinstrument 'MIVB-invest', dat de dure infrastructuur van het stadsvervoer gaat beheren. De federale overheid zal dan voor 20 miljoen EUR participeren in de MIVB. Het is de bedoeling dat die participatie in de toekomst nog verhoogt. Dit opent alleszins perspectieven.

Ik pleit zeker ook voor meer, veel meer middelen voor het Nederlandstalig én het Franstalig onderwijs in Brussel, met een duidelijk beschreven programma van investeringen in schoolinfrastructuur, opleidingen en aangepaste pedagogische begeleiding. Ons onderwijs moet opnieuw twee- en meertalige Brusselaars afleveren.

Nu levert het Franstalig onderwijs in Brussel al te veel 'desperado's' af: quasi-analfabeten, die op jonge leeftijd afhaken en die er en heel aparte levensstijl en normenstelsel op nahouden. Deze situatie is onhoudbaar en tikt als een tijdbom onder het Brusselse samenlevingsmodel.

Tenslotte moet Brussel ook fiscaal concurrentieel kunnen blijven met Vlaanderen om op langere termijn de leefbaarheid van het Gewest te waarborgen.

Wat de Maingains van deze wereld dan ook ook mogen beweren, volgend jaar staat de financiering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wel degelijk bovenaan de politieke en institutionele agenda.

Voorwaarden aan herfinanciering van Brussel

Uiteraard is ook voor mij die vraag – hoe gewettigd ook - aan een aantal politieke en bestuurlijke voorwaarden gekoppeld. Meer zelfs: ik zie ze als een hefboom.

Primo. Bijkomende middelen moeten gekoppeld zijn aan een **transparant beleid mét resultaatsverbintenissen**. Er moeten garanties komen dat deze middelen ook effectief naar het gewest gaan en niet via een doorgeefluik belanden in de begroting van - ik zeg maar wat - de noodlijdende Franse Gemeenschap. Het onderwijs in Brussel kan deze middelen heel goed gebruiken. Met de gemeenschappen moeten we ongetwijfeld tot resultaatsgerichte afspraken kunnen komen.

(OPLEIDEN TOT MEERTALIGHEID door intensieve infrastructurele en pedagogische investeringen).

Secundo. Bijkomende middelen moeten gekoppeld worden aan afspraken én resultaten op het vlak van het **kerntakendebat tussen de gemeenten en het Gewest**. In het licht hiervan pleit ik bijvoorbeeld voor een hertekening van de bevoegdheidsverdeling tussen de gemeenten en het Gewest. In een dichtbevolkte, sterk verstedelijkte regio als de onze ben ik van mening dat materies als mobiliteit en ruimtelijke ordening best geen lokale, maar supralokale, gewestelijke bevoegdheden zijn.

Nog al te vaak plegen gemeenten obstructie of zwicht men onder micro-lokale druk van goed geoliede wijkcomités en andere lobbymachines wanneer het gaat om ingrepen in het openbaar domein. Dit bemoeilijkt de ontwikkeling van een geïntegreerde visie inzake bv. openbaar vervoernetwerken of huisvesting, kortom van toekomstgerichte visies die de veelal achterhaalde grenzen van wijken en gemeenten moeten kunnen overtijgen.

Ook inzake **gemeentelijke fiscaliteit** dringt zich een debat ten gronde op. Het kan niet zijn dat het gewest aanzienlijke inspanningen doet om Brussel fiscaal aantrekkelijker te maken, maar dat de gemeenten autonoom hun belastingen verhogen wanneer het Gewest de belastingdruk op natuurlijke personen doet dalen. Dergelijke vestzak-broekzak-operaties ondermijnen de beleidsdoelstellingen, die we met deze fiscale ingrepen beogen.

(Arbeidsvernietigende lokale belastingen als de computertaks moeten worden verbannen.)

Mijn partij en ik reeds langer dan vandaag voor een **modernisering van de bestuurstaalwetgeving** en de **onderwijstaalwetgeving** in het Brussels Gewest. Zonder al te technisch te worden dient een dergelijke hervorming o.a.

volgende krachtlijnen te omvatten: een omkering van de huidige nauwelijks toepasbare vernietigingsvoogdij in een goedkeuringsvoogdij, het wettelijk verankeren van de stelling dat de taalwetgeving ook op contractueel personeel van toepassing is en het verzekeren van een tweetalige dienstverlening, door structurele reorganisatie van diensten.

Nu schermen lokale besturen en OCMW's bij niet-toepassing van de taalwetgeving bij aanwerving van personeel al te vaak – en helaas vaak terecht – met de onmogelijkheid om bij aanwerving te voldoen aan de wettelijke vereisten inzake tweetaligheid van het personeel. De krapte op de arbeidsmarkt inzake bv. verpleegsters en ander verzorgend personeel speelt daar soms ook een rol bij.

In mijn streven naar een **onderwijs dat moet leiden tot meertaligheid**, wat niet synoniem staat voor meertalig onderwijs (maar dat is een ander debat), dient tenslotte wettelijk de mogelijkheid gecreëerd te worden opdat native speakers hun moedertaal zouden kunnen onderwijzen in de scholen van de andere taal. Dat dit anno 2006 in het Nederlandstalig onderwijs in Brussel nog niet mogelijk is, is ronduit anachronistisch.

Maar laten we afstand nemen van voorbijgestreefde denkbeelden:

- Brussel is een groot zwart financieel gat
- Brussel heeft te veel mandatarissen
- Brussel wordt slecht bestuurd

Laten we integendeel de troeven van de belangrijkste economische motor van het land uitspelen

voortrekkersrol

Ik meen hiermee een tipje van de sluier te hebben gelicht met betrekking tot de voorbereidingen van de grote, institutionele ronde die ons over enkele maanden te wachten staat. Ik pleit er alvast voor om de achterhoedegevechten achterwege te laten en ons te laten inspireren door een toekomstgerichte visie op onze veranderde en nog steeds veranderende hoofdstad én onze plaats en onze opdracht in dat cosmopolitisch, hoofdstedelijk geheel. Zonder fatalistische dogma's, zonder vooroordelen en zonder achterhaalde a priori's.

Laten we als Vlaamse Gemeenschap die **voortrekkersrol** op ons nemen: we *doen* dat als Vlamingen in Brussel overigens reeds op tal van vlakken. Ik denk bijvoorbeeld – nog maar eens – aan ons Nederlandstalig onderwijs en zijn vernieuwende pedagogische technieken in functie van nieuwe, meertalige schoolpopulaties. Maar ik denk evenzeer aan het Vlaams cultureel aanbod in Brussel (Kaai, AB, de danswereld, ...): een cultureel gamma, dat aan de top van het culturele gebeuren in Europa staat.

Dit is zeker geen pleidooi voor meegaandheid of bescheidenheid. Wel integendeel!

De Vlaamse Gemeenschap bewijst, elke dag opnieuw, zijn moeilijk, Brussels lief genegen te zijn. En ja, ook in de liefde is een gezonde dosis assertiviteit geenszins misplaatst. Goede afspraken maken immers ook goede geliefden.

Dit is wél een oproep tot onbevangen denken en handelen, ontdaan van iedere geboeide waarheid, in het belang van Brussel en de Brusselaars. Opdat, en ik citeer thans mevrouw Georgette Van Straelen, erevoorzitster van de Vlaamse Club (in een vraaggesprek in Ons Brussel), *Brussel, stad met duizend gezichten, steeds de stad van ons hart moge blijven, waar we ons in warme vriendschap blijven thuisvoelen.*

Guy Vanhengel

Vice-Minister-Voorzitter van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering
Voorzitter van het College van de Vlaamse Gemeenschapscommissie